

Мороз М.О. Структурно-компонентний аналіз професійної компетентності вчителя музики// Андрагогічний вісник. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І.Франка, 2019. Вип. 10. 170 с. С.73-86. URL http://library.zu.edu.ua/andragogichnyi_visnyk.html

УДК378.147:78:005

М.О.Мороз,
кандидат педагогічних наук, докторант
(Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського)
morozmaja@i.ua
ORCID: 0000-0001-5187-0434

СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Стаття присвячена проблемі формування професійної компетентності учителів музики. Проаналізовано наукові підходи українських та зарубіжних учених до структури досліджуваного поняття. Запропоновано авторське трактування професійної компетентності вчителя музики, яке полягає в розумінні означеного явища як системи професійних та особистісних характеристик, що ґрунтується на комплексі теоретичних знань, практичних навичок, досвіді в психолого-педагогічній галузі а також галузі мистецтва, ціннісних орієнтирах особистості, та є показником здатності до творчої інноваційно-педагогічної діяльності на інтегративних та етно-культурологічних засадах. Обґрунтовано компоненти та показники професійної компетентності вчителя музики. З'ясовано, що виокремлення компонентів та визначення показників професійної компетентності учителів музики дозволить визначити дійсний стан сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики а також окреслити шляхи подальшого вдосконалення науково-методичної системи фахової підготовки майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі.

Ключові слова: професійна компетентність, компоненти, показники, фахова підготовка, педагогічний коледж, учитель музики

Статья посвящена проблеме формирования профессиональной компетентности учителей музыки. Проанализированы научные подходы украинских и зарубежных ученых к структуре исследуемого понятия. Предложено авторское трактование профессиональной компетентности учителя музыки, которое заключается в понимании указанного явления как системы профессиональных и личностных характеристик, основывается на

комплексі теоретических знань, практических навьков, опыте в психолого-педагогическоу отрасли а также области искусства, ценностных ориентирах личности, и является показателем способности к творческой инновационно-педагогическоу деятельности на интегративных и этнокультурологических принципах. Обоснованно компоненты и показатели профессиональной компетентности учителя музыки. Выяснено, что выделение компонентов и определения показателей профессиональной компетентности учителей музыки позволит определить истинное положение сформированности профессиональной компетентности будущих учителей музыки, а также наметить пути дальнейшего совершенствования научно-методическоу системы профессиональной подготовки будущих учителей музыки в педагогическом колледже.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, компоненты, показатели, профессиональная подготовка, педагогический колледж, учитель музыки

The article is devoted to the problem of formation of professional competence of music teachers. The scientific approaches of Ukrainian and foreign scientists to the structure of the studied concept are analyzed. The author's interpretation of the professional competence of a music teacher is offered, which is to understand the defined phenomenon as a system of professional and personal characteristics, based on a complex of theoretical knowledge, practical skills, experience in the psycho-pedagogical field, as well as the field of personal values, values and values. to creative innovation-pedagogical activity on integrative and ethno-cultural basis. Components and indicators of professional competence of music teacher are substantiated. It is found that the separation of components and the definition of indicators of professional competence of music teachers will determine the true state of formation of professional competence of future music teachers, as well as outline ways to further improve the scientific and methodological system of professional training of future music teachers in the Teachers College.

Keywords: professional competence, components, indicators, professional training, college of education, music teacher

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Проблеми, пов'язані з особистістю вчителя, його професійним рівнем, знаннями, вміннями, – не нові. Проте вимоги до професійних якостей педагога змінюються відповідно до часу. І якщо, наприклад, у XVII столітті учитель головним чином навчав та виховував учнів, забезпечував їхній розумовий розвиток (не забуваючи, звичайно, про духовне виховання), то з плином часу завданням учителя стало ще й навчити учнів використовувати отримані знання та вміння у реальному житті, приносячи цим самим користь усій громаді. Тобто йдеться про активне впровадження соціальної функції освіти в цілому. Реалізація нових функцій

освіти вимагає від учителя відповідних знань та професійних умінь. І саме тому в ХХІ столітті виводиться нова модель учителя – професійно компетентний учитель, який здатний реалізувати всі ті вимоги, що формувались у світовій освіті протягом віків. Завдання сучасного вчителя – не тільки навчити і виховати, а й розкрити творчий потенціал своїх учнів, сформувати у них готовність до подальшої самореалізації та самовдосконалення у житті.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Питанням компетентнісного підходу у сфері мистецької освіти, його функціям у підготовці майбутніх учителів музики присвячено праці С. Сисоєвої [1], Н. Гуральник [2], Л. Масол [3], О. Олексюк [4], Г. Падалки [5], М. Ткач, О. Щолокової [6] та інших.

Професійна компетентність учителя музики, педагога предметів художньо-естетичного циклу, працівника культури та мистецтв стала предметом наукових пошуків Л. Афонченко, Л. Гаврілової, І. Левіної, М. Михаськової, Л. Пастушенко, І. Полубояриної, Т. Пляченко, А. Растригіної, М. Рудзік, С. Світайло та інших.

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Сучасними вченими та педагогами-новаторами створено чимало авторських концепцій, досліджень, у яких пропонується власне бачення проблеми формування професійно компетентних учителів.

Аналіз наукових досліджень дозволяє відзначити, що визначення професійної компетентності вчителя музики у вітчизняній педагогічній теорії переважно виходить із загальнопедагогічного тлумачення цього феномену та конкретизується завданнями музично-освітньої діяльності. Спостерігаємо різні трактування досліджуваного поняття, що коливаються від більш звужених, спеціалізованих визначень, зведених лише до володіння конкретним музично-виконавським умінням (як-от професійна компетентність як концертмейстерська (Т. Карпенко), вокально-хорова (А. Растригіна), оркестрово-методична (Т. Пляченко), комплекс музично-дидактичних знань і вмінь (Л. Афонченко) тощо) до більш ширших, що охоплюють різні аспекти фахової підготовки майбутніх учителів музики (Л. Аристова, О. Горбенко, В. Лозовецька, Л. Масол, М. Михаськова, Л. Пастушенко, І. Полубоярина, Р. Савченко, С. Світайло, О. Щолокова та інші). Проте більшість авторів трактують означене поняття як системне, інтегративне явище, синтез знань, умінь і навичок (зокрема, музично-дидактичних), особистісних характеристик і досвіду, що дозволяє людині творчо використовувати свій потенціал у процесі професійної діяльності та є основою постійного саморозвитку протягом всього життя.

Враховуючи погляди провідних науковців, що здійснюють науково-методологічні дослідження в галузі професійної мистецької освіти, ми трактуємо професійну компетентність учителя музики як систему професійних та особистісних характеристик, що ґрунтується на комплексі теоретичних знань, практичних навичок, досвіді в психолого-педагогічній

галузі а також галузі мистецтва, ціннісних орієнтирах особистості, та є показником здатності до творчої інноваційно-педагогічної діяльності на інтегративних та етно-культурологічних засадах.

Формулювання мети і завдань статті. У статті маємо на меті обґрунтувати компоненти та показники професійної компетентності майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Компонентна структура досліджуваного поняття обумовлюється особливостями та специфікою професійної діяльності вчителя музики.

Головним завданням фахової підготовки майбутнього вчителя музики є формування його професійної компетентності. Це дозволить майбутньому фахівцеві бути кваліфікованим, конкурентоздатним на ринку праці, мати належний фаховий рівень і бути готовим до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності. Перш ніж навчати та виховувати когось (школярів, студентів тощо), перш ніж здійснювати практичну музично-педагогічну діяльність, учитель музики повинен сам володіти певними особистісними характеристиками, які необхідні в роботі вчителя. Насамперед, виділимо такі, як професійно значущі якості особистості, її комунікативні здібності та ціннісно-мотиваційні константи, що передбачають розуміння необхідності у власному фаховому становленні, чітке усвідомлення свого професійного призначення, розуміння свого місця в освітньому просторі, наявність чіткої мети власної діяльності. Лише тоді, коли у педагога сформується чіткі ціннісні орієнтири, він буде морально готовий до реалізації поставлених перед ним завдань. Така мотиваційно-ціннісна основа спонукатиме майбутнього вчителя музики до ефективнішого засвоєння теоретичних знань, формування системи практичних умінь та навичок, що сприятиме формуванню його професійної компетентності та стане хорошим підґрунтям у його подальшій професійній діяльності.

Мотиваційно-ціннісні орієнтири студентів – майбутніх учителів музики – мають важливе, фундаментальне значення у формуванні їхньої професійної компетентності, оскільки сприяють свідомому засвоєнню студентами знань та умінь у процесі фахової підготовки. Аналіз наукових досліджень із проблеми мотивації свідчить, що автори визначають мотиви як внутрішнє прагнення особистості до того чи іншого виду активності – пізнавальної, культурної, соціальної, економічної (Є. Ільїн, В. Шадріков). Враховуючи те, що мотиваційна сфера особистості являє собою сукупність стійких мотивів, що виявляють зв'язок зі спрямованістю та становлять певну ієрархію, зазначимо, що означена сфера є динамічною системою. Викладачі закладів вищої освіти (у нашому дослідженні педагогічного коледжу) повинні розуміти особливості всієї мотиваційної сфери студентів – майбутніх учителів музики – та враховувати те, що мотиваційна система майбутніх фахівців співвідноситься із системою їхніх особистісних ідеалів і цінностей. Особливої уваги потребують пізнавальні та професійні мотиви студентів, які впливають на формування цілісної мотиваційної сфери особистості фахівця.

На думку В. Якуніна мотивація як ціннісно-смыслова система є причиною і регулюючим фактором навчально-професійної діяльності студентів, а боротьба мотивів стимулює активність їхнього мислення, сприяє творчому самовираженню і самовдосконаленню [7, с. 57]. Із точки зору психології мотивація (від лат. *motiv* – призводити до руху, штовхати) – це складне явище людської психіки, спонукання до діяльності, що пов'язується із задоволенням особистісних потреб. При цьому мотивація виступає в якості сукупності зовнішніх і внутрішніх умов активності людини та визначає її спрямованість. Відповідно до психологічних трактувань, мотив як усвідомлене спонукання до певної дії формується відповідно до того, як людина враховує, оцінює, зважає певні обставини [8, с. 24]. Саме мотивація слугує підґрунтям зв'язку педагогічної діяльності й особистості вчителя музики та спонукає до професійного становлення фахівця.

Німецький учений М. Вебер зазначає, що справжній професіонал вирізняється свідомо обґрунтованими мотивами, які є рушійною силою його діяльності. До цих мотивів дослідник відносить віддане служіння справі, вірність професійному покликанню та сповідування етики відповідальності за реалізацію суспільного блага [9, с. 644]. Говорячи про мотивацію в контексті формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики, важливо враховувати беззаперечний вплив мотиваційного показника на якість фахової підготовки студентів, в процесі якої здійснюється формування їхньої професійної компетентності, та успіх подальшої професійної діяльності. Саме внутрішнє ставлення особистості до своєї професії, її прагнення, ціннісні орієнтації впливають на ефективність формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Наявність у студентів свідомої мотивації в опануванні фахом учителя музики, в процесі чого відбувається формування їхньої професійної компетентності, сприяє сформованості цілісної особистості як очікуваного результату сучасної професійної мистецької освіти.

Окрім пізнавальної мотивації, яка вважається внутрішньою мотивацією, важливими для формування професійної компетентності майбутніх учителів музики є зовнішні, соціальні мотиви, які сприяють становленню ціннісних пріоритетів студентів та породжують різноманітні форми музично-педагогічної практики, в процесі якої майбутні фахівці мають можливість практично реалізувати набуті знання, вдосконалювати професійні навички. Це дозволяє студентам чітко усвідомити сутність обраної спеціальності, її завдання, труднощі, специфіку, посилює розуміння професійних цінностей діяльності вчителя музики.

Значення ціннісно-мотиваційного складника особистісного компоненту професійної компетентності майбутнього вчителя музики ми вбачаємо в тому, що цей складник виступає провідною умовою професійного зростання студента, надає фаховій підготовці яскраво вираженого особистісного характеру та є чинником, що спонукає до професійної досконалості майбутнього фахівця.

Протягом тривалого часу науковці, що досліджували музично-педагогічну підготовку майбутніх учителів музики, визначили досить значний перелік професійно значущих якостей фахівця. Враховуючи специфіку музично-педагогічної діяльності вчителя музики (яка, наприклад, пов'язана з аналізом музичних творів, зіставленням їх та порівнянням з іншими, виконанням музичних творів, визначенням складних місць колективного музичного виконавства тощо), основними його професійно значущими якостями вважаємо емоційність, здатність до образного мислення, спостережливість, ерудицію тощо.

Системі фахової підготовки вчителів музики у закладах вищої освіти (педагогічних коледжах) властива спрямованість на розвиток індивідуальних здібностей кожного студента, розкриття його музичних здібностей, реалізацію творчого потенціалу, здобуття професійних знань завдяки створенню відповідних освітніх умов. Це стає можливим завдяки впровадженню новітніх форм і методів і фахової підготовки учителів музики. У процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі в майбутніх фахівців відбувається формування основних особистісних складників, завдяки яким вони зможуть повноцінно реалізувати себе в суспільстві.

Одними із провідних якостей учителя музики слід визнати комунікативні як такі, що уможливають успішну реалізацію усіх видів професійної творчої діяльності та сприяють обміну культурними змістами, залученню своїх вихованців до вітчизняних та зарубіжних надбань культури. Комунікація (спілкування) має глибинні витоки і тісно пов'язана з особистісними рисами вчителя музики, його мотивами і ціннісними орієнтаціями, самосвідомістю, професійними установками.

Виховуючись на високохудожніх мистецьких зразках, майбутні вчителі музики накопичують різноманітні мистецькі враження, засвоюють «інтонаційну мову» різних епох та стилів, відбувається знайомство з культурою інших народів та історичних епох [10, с. 68]. Мистецтво в цілому і музичне мистецтво зокрема сприяє спілкуванню, взаєморозумінню між людьми, об'єднує їх. Комунікативна діяльність вчителя музики специфічно втілюється в його музично-педагогічній праці. Сформовані комунікативні якості допоможуть майбутньому вчителю музики встановлювати зі школярами рівні доброзичливі відносини, бути ввічливим і тактовним та сприяти спілкуванню своїх майбутніх вихованців із мистецтвом.

Отже, важливим компонентом професійної компетентності майбутнього вчителя музики ми вважаємо особистісний компонент, з його основними показниками ціннісно-смісловим, комунікативним та професійно значущими якостями.

Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики здійснюється в умовах фахової підготовки в закладах вищої освіти, починаючи з педагогічного коледжу. У процесі вивчення навчальних дисциплін психолого-педагогічного та спеціального циклу (як-от: історія педагогіки, педагогіка, психологія, основи науково-педагогічних досліджень

(психолого-педагогічний цикл), методика музичного виховання, історія зарубіжної музики, історія української музики, українська народна музична творчість, сольфеджіо, гармонія, поліфонія, аналіз музичних форм, основний музичний інструмент, додатковий музичний інструмент, акомпанемент, хорознавство, хорове аранжування, хоровий клас і практична робота з хором, хорове диригування, постановка голосу тощо (спеціальний цикл)) студенти набувають необхідні фахові знання та практичні виконавські вміння. Окрім того, майбутні вчителі музики, здійснюючи професійну музично-педагогічну діяльність, вирішуватимуть чимало проблем, використовуючи при цьому також знання основ філософії, концепції сучасного природознавства, інформатики, основ медичних знань, іноземної мови тощо, що також передбачені в навчальних планах закладу вищої освіти (педагогічного коледжу). Когнітивний показник професійної компетентності майбутніх учителів музики формує цілісну систему знань про якість та властивості роботи в освітніх закладах.

На думку В. Лугового, справжні знання за своєю природою об'єктивні, істинні (принаймні мають тенденцію до максимального наближення до такої якості). Тобто знання є сутнісною характеристикою того чи іншого об'єкта, відображенням зв'язків і відношень в об'єктивному світі [11, с. 15]. Звичайно, знання можуть бути показником професійної компетентності вчителя музики лише тоді, коли вони мають застосування у практичній діяльності та є підґрунтям для формування професійних музично-педагогічних умінь. Аналіз теоретико-методичних джерел свідчить, що в контексті музичного виконавства поняття «вміння» розглядається у двох вимірах: як особистісне музичне виконавство та як здатність передавати набуті вміння своїм учням. На думку Н. Тализіної, говорячи про професійність учителя музики, важливо здійснювати комплексну підготовку майбутніх фахівців, здатних до власного музичного виконавства та формування відповідних умінь у своїх вихованців [12, с. 74].

Для успішного формування професійної компетентності майбутніх учителів музики важливим також є володіння студентами певним комплексом спеціальних здібностей, до якого відносимо, зокрема, музичний слух (мелодичний, гармонічний), почуття ритму, музична пам'ять тощо. Окрім набуття майбутніми фахівцями суто фахових, музично-педагогічних знань та умінь, студенти оволодівають також загальнопрофесійними вміннями, зокрема, методичними, проєктивними, конструктивними, інформаційними тощо, необхідними в професійній діяльності сучасного вчителя. Саме музично-педагогічні знання, вміння, а також спеціальні вміння становлять цілісну систему, що охоплює основні аспекти професійної компетентності майбутнього вчителя музики, що формується в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Таким чином, наступним компонентом професійної компетентності майбутнього вчителя ми виділяємо операційний, до якого відносимо когнітивний та технологічний (технологічно-методологічний) показники.

В. Сухомлинський зазначав, що знати – це означає вміти застосовувати знання на практиці, в діяльності. Вчений був переконаний, що про сформовану систему знань особистості можна говорити лише тоді, коли вони стають чинником її духовного життя, захоплюють думку, пробуджують цікавість [13, с. 36]. Система професійних знань та вмінь, набутих майбутнім учителем музики в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі, є передумовою якісної практичної діяльності майбутнього фахівця.

Професійна компетентність майбутнього вчителя музики вимагає від нього не просто діяльності (тобто репродуктивного застосування наявних знань та вмінь), а творчого підходу до виконуваних завдань та обов'язків. Саме вміння переосмислювати, трансформувати наявні знання та вміння, експериментувати, створювати щось нове, своє власне, підніме педагога на вищий щабель професійного розвитку, що і передбачається професійною компетентністю. У процесі такої тривалої діяльності у майбутнього фахівця формуватиметься досвід, який дозволить йому якісно зростати, вдосконалюватися, а також підвищувати продуктивність майбутньої музично-педагогічної діяльності.

Саме творчість у практичній діяльності вчителя музики надає їй особистісного значення, сприяє формуванню професійної компетентності. Завдяки творчості визначається здатність майбутнього вчителя музики самостійно здійснювати музично-виконавські інтерпретації, здатність до сприйняття музичних творів та осмислення їх у процесі музично-педагогічної діяльності.

Результати психологічних досліджень учених (Л. Виготський, А. Маслоу, В. Роменець та інші) свідчать, що формування цілісної творчої особистості вчителя вимагає наявності вільної, нерідко інноваційної та творчої діяльності [14]. На думку науковців-психологів, у творчій діяльності особистості важливими є не лише творче мислення та уява, але й підсвідомість та набутий раніше досвід. Також ученими підкреслюється, що творча діяльність, як результат вільного волевиявлення особистості, передбачає досягнення унікального результату. Вважається, що людина, яка творить, – це, насамперед, людина вільна, оскільки саме творча особистість має свободу в пошуку та доборі засобів досягнення мети. Без вільного вибору засобів мета постає, часом, недосяжним ідеалом, до якого можна прагнути та не мати можливості досягнути.

Сучасні науковці в галузі педагогіки та психології пропонують різні варіанти визначення творчої особистості. Так, Б. Гершунський розглядає творчість як сенс людського життя, фундамент людського щастя в єдиному, цілісному матеріально-духовному світі й основу продовження власного «Я» у пам'яті людства.

Наявні проблеми сучасної фахової підготовки вчителя музики свідчать про певну невідповідність змісту музично-педагогічної освіти майбутніх фахівців та соціальних потреб суспільства. Така невідповідність значною мірою пов'язується з соціальними умовами, в яких функціонує система освіти

загалом та музично-педагогічна освіта зокрема. Йдеться про втрату престижності окремих професій, зокрема фаху вчителя музики, що зумовлює втрату інтересу до глибокого опанування знань і вмінь майбутньої професійної діяльності. Означені тенденції значно ускладнюють актуалізацію такої важливої освітньої функції, як формування високорозвиненої духовної особистості, прилучення людини до невичерпної скарбниці світової духовної культури. Тому сьогодні надзвичайно важливо адаптовувати та узгоджувати зміст фахової підготовки майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі до змін в освітній сфері в цілому. Вдосконалення та розвиток музично-педагогічної освіти як системи має розгортатися в межах державних стандартів. Співпраця та спільні науково-методичні дослідження в музикознавчих і психолого-педагогічних галузях виступають важливим чинником постійного продуктивного зростання фахової підготовки, оскільки вони є орієнтиром профільності підготовки студентів. Так, Н. Ничкало відзначає, що за умови постійного зв'язку між різнопрофільними закладами вищої освіти виникає об'єктивна потреба постійного перегляду й оновлення стандартів [15]. Як наслідок – стає можливим вирішення спільних проблем, виявлення розбіжностей, забезпечення належного функціонування їх системи. Педагогічний коледж як заклад вищої освіти має можливість здійснювати сьогодні кількарівневу, професійну музичну освіту, що ґрунтується на неперервності та наступності окремих освітніх рівнів (молодший спеціаліст / молодший бакалавр – бакалавр).

Педагогічний досвід, який з'являється в результаті професійної діяльності, допоможе майбутньому фахівцю гнучко реагувати та пристосовуватися до змін, які неодмінно присутні в будь-якому освітньому процесі.

Професійна діяльність – багатокомпонентне, складне та варіативне явище. Педагог повинен володіти також рефлексивними вміннями. Застосовуються вони при здійсненні ним контрольної діяльності, яка спрямовується насамперед на себе та свої дії. У процесі такого аналізу визначається правильність та доцільність поставленої мети, якість використовуваних форм та методів роботи, відповідність власної діяльності віковим особливостям учнів, виявляються причини успіхів та помилок, допущених при виконанні роботи. Об'єктивний самоаналіз допоможе, насамперед, спрогнозувати наступні дії, а також, визначивши власні помилки й недоліки у виконуваний роботі, усунути їх у процесі професійного самовдосконалення (саморозвитку, самоосвіти). Професійна рефлексія є однією з характерних ознак формування професійної компетентності майбутніх учителів музики та вказує на перехід їхньої фахової підготовки до особистісно-смыслового рівня.

Отже, проблема підготовки майбутніх учителів музики до професійної рефлексії, усвідомлення себе як суб'єкта власного професійного становлення є, безумовно, актуальною. В. Орлов зазначає, що умовою розвитку професійної рефлексії вчителів музики є рефлексивно-творча організація

освітнього процесу, який набуває особливого функціонально-сміслового значення і спрямовується на досягнення цілісності у структурній і змістовій організації фахової підготовки [16, с. 28]. Автор підкреслює вагомості значення для підготовки до професійної рефлексії принципу відповідності індивідуальних якостей особистості змісту й специфічним особливостям художньо-педагогічної діяльності. Цей принцип характеризується спрямованістю на розвиток індивідуально-творчих можливостей майбутнього фахівця. У процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики рефлексія вважається не лише засобом вирішення змістової організації навчання, а й процесом самопізнання, розширення мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності з усвідомленням її смислу та особистісної значущості.

Таким чином, виділяємо наступний компонент професійної компетентності майбутнього вчителя музики – творчо-діяльнісний, з його показниками творчості (творчої діяльності), гнучкості реагування на освітні зміни та здатністю до рефлексивно-прогностичних дій.

Як свідчить аналіз науково-педагогічних досліджень, більшість сучасних науковців, обгрунтовуючи формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, практично поза увагою залишають актуальну на сьогодні тенденцію впровадження в процес фахової підготовки студентів національних та регіональних мистецьких традицій. На нашу думку, саме залучення студентів до національних мистецьких надбань сприяє формуванню національної свідомості студентів, посиленню впливу на їхнє патріотичне виховання, що, без сумніву, сучасний учитель музики повинен прищеплювати школярам через мистецтво в процесі власної музично-педагогічної діяльності.

Тому ми вважаємо за необхідне виділити етно-культурологічний компонент як важливу складову професійної компетентності майбутнього вчителя музики. Розглянемо детальніше показники означеного компоненту.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні дедалі більше спостерігаємо спрямування освітнього середовища на соціокультурне виховання особистості, яка усвідомлює та поважає національні символи, бере участь у громадському житті країни, відстоює особистісні та загальнодержавні свободи, поважає права людини, толерантно ставиться до цінностей і переконань представників інших культур, а також до регіональних та національних культурних особливостей і традицій.

Професійно компетентний учитель музики, який володіє системою відповідних етно-культурологічних знань та вмінь покликаний не лише ввести дитину в світ мистецтва, але й сформувати у них естетичну, національну, громадянську свідомість засобами мистецтва. Особливого значення у цьому процесі набувають твори і традиції народного, регіонального мистецтва, які через свою нетлінну вікову спадщину глибоко впливають на духовність особистості, посилюють соціокультурне виховання молоді, формують нового українця, що діє на основі національних та

європейських цінностей, формують емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські та національні якості особистості – національну гордість й патріотичні почуття, любов до рідного краю, до природи, любов до народних пісень, до народних традицій.

Саме в цьому проявляється національний показник етнокультурологічного компоненту професійної компетентності майбутнього вчителя музики.

Фахова підготовка вчителів музики в Україні має давні освітні традиції, які впродовж останніх років почали зазнавати певних трансформацій і вдосконалення, зокрема зумовлених переходом на шлях інтеграції до європейської системи освіти. Відтак, сьогодні пріоритетними є такі найбільш значущі принципи освіти в педагогічних коледжах як фундаментальність, універсальність підготовки вчителя музики, варіативність, що передбачає загально професійну підготовку та глибоку фахову спеціалізацію, науково-дослідну спрямованість освітнього процесу тощо. Педагогічні коледжі створюють сприятливі умови для здійснення фахової підготовки студентів на основі вмілого поєднання теорії з практикою. Характерною ознакою освіти в педагогічному коледжі є підготовка фахівців – майбутніх учителів музики –, які мають широкий мистецький та науковий кругозір, ґрунтовні знання в психолого-педагогічній та спеціальній мистецькій сфері, високий рівень загальної культури, чітке бачення соціальних проблем суспільства, глибоке та критичне мислення. До пріоритетних завдань коледжової підготовки вчителя музики належить забезпечення його конкурентоздатності на ринку праці культурного простору суспільства.

Процес професійної підготовки вчителя музики у вищих мистецьких навчальних закладах слід організовувати із забезпеченням його інтегративного характеру, що на сьогодні є нагальною потребою відповідно до змін у вітчизняній освітній галузі. На наше переконання, навчальні дисципліни мають моделювати реальну діяльність учителя музики та розкривати розуміння специфіки вирішення професійних завдань. Організація процесу навчання у педагогічному коледжі має бути спрямованою на формування у студента цілісної системи знань і вмінь, орієнтованих на потреби сучасного закладу загальної середньої освіти, що зумовить відповідність змісту музично-педагогічної освіти, її методів навчання сучасному рівню науки і культури. Сучасні зміни, що стосуються, насамперед, впровадження у сферу загальної середньої освіти Концепції «Нова українська школа» вимагають переосмислення та переорієнтації змісту фахової підготовки майбутніх учителів музики на більш поглиблений інтеграційний характер. Попри перевагу в змісті музично-педагогічної освіти в педагогічному коледжі монопредметного підходу, формування професійної компетентності вчителя музики на основі інтеграційних зв'язків визнано одним із перспективних напрямів фахової підготовки студентів. Для формування професійної компетентності майбутніх учителів музики вкрай важливою є мистецька інтеграція, яка можлива в процесі комплексного

вивчення мистецьких, музично-теоретичних і спеціальних навчальних дисциплін, що формуватимуть цілісне уявлення студентів про всі види мистецтва.

Сьогодні, в умовах перебудови традиційної системи освіти важливо не втратити головне – людину, особистість, яка не лише має знання у галузі економіки, техніки тощо, але й здатна розуміти і відчувати прекрасне, а це означає розуміти і співпереживати іншим людям.

Опанування студентами – майбутніми вчителями музики – системою знань та вмій у сфері мистецтва, що становить основу формування їхньої професійної компетентності, неможливе без емоційного переживання означеного процесу. Адже йдеться про естетичну сферу діяльності особистості. У результаті опанування творів мистецтва та їхньої інтерпретації у музично-виконавській діяльності, відбувається отримання естетичної насолоди. Тому наступним показником етно-культурологічного компоненту професійної компетентності вчителя музики ми вважаємо саме естетико-гедоністичний. Гедонізм – (грецькою *hedone* – насолода) – філософсько-етичне вчення, згідно з яким найвищою метою і найвищим благом людського життя є чуттєве задоволення, насолода.

Працюючи зі школярами та здійснюючи їхнє музичне виховання, учитель музики повинен враховувати гедоністичний вплив музики. Гедоністичне спрямування музичної діяльності стимулює творчість як учителя, так і його вихованців, створює сприятливі умови для співробітництва учнів між собою і разом з учителем. Зосереджуючи увагу учнів на звучанні музики і розвиваючи їхню увагу, учитель допомагає дітям увійти у світ музики, музичних образів і яскраво відчутти їх виразність.

Таким чином, узагальнивши все вищесказане, до структурних компонентів професійної компетентності вчителя музики відносимо наступні, які, на наш погляд, найповніше розкривають сутність досліджуваного поняття:

Особистісний, із показниками ціннісно-мотиваційним, комунікативним, професійно значущі якості;

Операційний, до якого відносимо такі показники як когнітивний та технологічно-методологічний;

Творчо-діяльнісний, із показниками творчості (творчої діяльності), гнучкості реагування на освітні зміни, рефлексивно-прогностичним;

Етно-культурологічний, що передбачає мистецько-інтегративний, етно-національний та естетико-гедоністичний показники.

В узагальненому вигляді компонентна структура професійної компетентності майбутнього вчителя музики виглядає наступним чином (рис. 1)

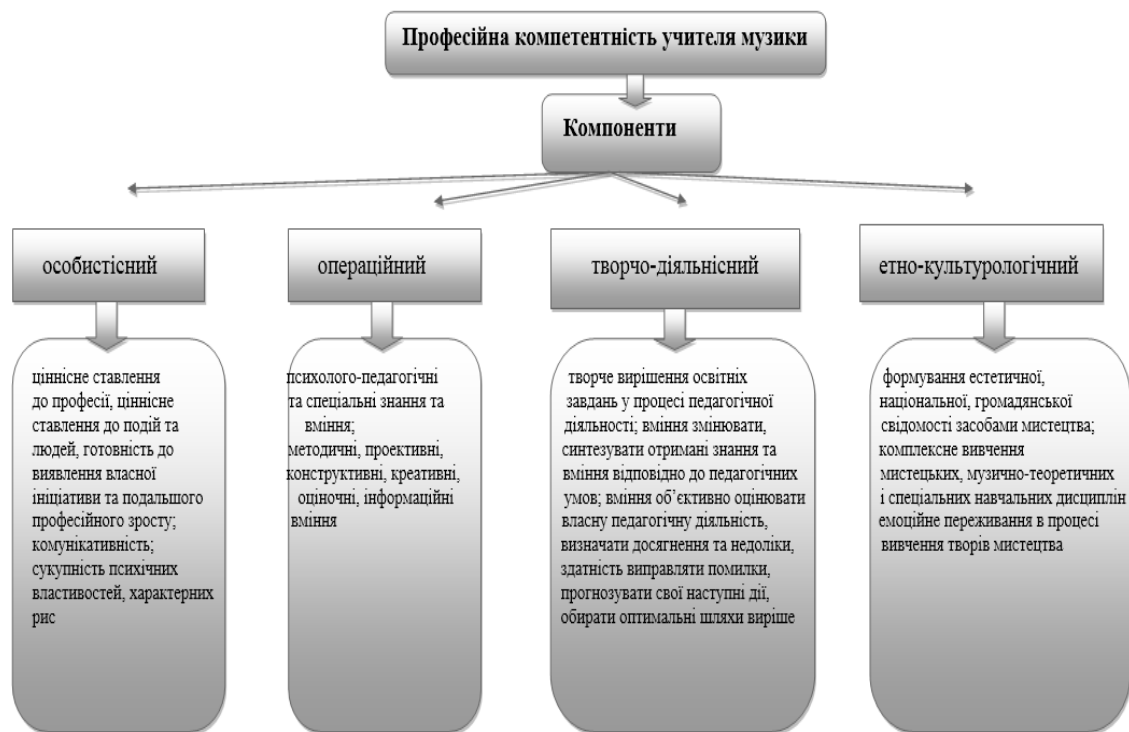

Рис. 1. Компонентна структура професійної компетентності вчителя музики

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Таким чином, Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики здійснюється шляхом отримання такої освіти, яка включатиме не лише зміст предметної сфери, але й професійні навички та вміння, які формуються у процесі оволодіння предметом, а також у результаті активної позиції студента в соціальному та культурному житті закладу вищої освіти. Все це буде спрямовуватися на фахову підготовку майбутнього педагога, здатного до подальшого саморозвитку та самовдосконалення.

Виокремлення компонентів та визначення показників професійної компетентності майбутніх учителів музики дозволить визначити стан сформованості професійної компетентності майбутніх учителів музики а також окреслити шляхи подальшого вдосконалення науково-методичної системи фахової підготовки майбутніх учителів музики в педагогічному коледжі.

Література

1. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоєва. – Київ: Міленіум, 2006. – 344 с.

2. Гуральник Н. П. Українська фортепіанна школа ХХ століття у контексті розвитку теорії і практики музичної освіти: дис. ... д-ра наук: 13.00.01. 2009. – 403 с.
3. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія /Л. М. Масол. – Київ: Промінь, 2006. – 432 с.
4. Олексюк О. М. Діагностика мистецької компетентності студентів: пошук методичного інструментарію / О. М. Олексюк // Вища освіта України. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – Київ, 2010. Дод. 4, том V. – 572 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – Київ, 2008. – 274 с.
6. Щолокова О. П. Професійна компетентність як стратегічний напрямок модернізації мистецької освіти України / О. П. Щолокова // Вісник Глухівського державного університету. Серія «Педагогічні науки». Глухів: ГДПУ, 2006. Вип. 8. – С.19 – 23.
7. Якунин В. А. Педагогическая психология / В. А. Якунин. – Санкт-Петербург: Изд-во «Полиус», 1998. – 639 с.
8. РавенДж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / пер. с англ. Москва: Когито-Центр, 1999. – 144 с.
9. Вебер М. Политика как призвание и профессия / [пер. с нем. / сост., общ. ред. и послесловие Ю. Н. Давыдова; предисл. П. П. Гайденко]. Москва: Прогресс, 1990. – 653 с.
10. Хомич І. Функціональний аналіз професійної діяльності майбутніх учителів музики / І. Хомич // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – № 1 (52), лютий 2016. – С. 66-69.
11. Луговий В. І. Міжнародна й національні стандартні класифікації освіти: концепція і реалізація / В. І. Луговий // Педагогіка психологія : науково-теоретичний та інформаційний вісник Національної академії педагогічних наук України. 2013. – № 1. – С. 15.
12. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний (психологические аспекты) / Н. Ф. Талызина. – Москва: МГУ, 1984. – 344 с.
13. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1984. – 254 с.
14. Выготский Л. С. Мышление и речь: психологические исследования / [ред. Шелогурова Г. Н.]. 5-е изд. – Москва: Лабиринт, 1999. – 350 с.
15. Ничкало Н. Г. Педагогіка вищої школи: крок у майбутнє. Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект. Монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ: Вид-во «Віпол». 2000. – 450 с.
16. Орлов В. Ф. Теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 Київ, 2004. – 45 с.
17. Вознюк О.В. Нова постнекласична парадигма мистецької освіти // Актуальні питання мистецької педагогіки : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький ТОВ Поліграфіст, 2016. – Вип. 5. – С. 8-14.